

L'Odysée d'un partage, par Christophe Averty

« J'ai gardé de la tragédie une énergie souterraine et solitaire ». La gravité souriante, à l'affût d'enthousiasme, l'œil qui roule comme un r dans ses mots, Salih Coskun est un conteur né. L'ancien comédien d'Istanbul a depuis longtemps trouvé son théâtre. Il y a peaufiné sa mise en scène pour une représentation éloquente, radicale, absolue. Il y a trouvé le moyen d'incarner tous les personnages en un seul : la figure. Hiératique et shakespearienne, elle possède la hauteur solennelle des héros antiques et la générosité terrienne des divinités préhistoriques. D'un geste, puissant comme un corps à corps, élégant comme le tour parfait d'un derviche, elle traverse notre histoire d'Egypte en Grèce, un Occident à mi-chemin entre l'Afrique et l'Orient, et croise les sentiments des êtres dans leur éternelle dualité. Tragédien par nature, mais dégagé du

poinds de l'emphase et du tragique, Coskun place l'humain dans la résonance des temps, dans la lumière de sa présence et dans la matière même de sa propre chair, sexuée et désirante. Du bronze au bois, taillé dans la masse, il jette le trait noirci d'une écriture épurée, au contour vibrant, au sillon profond. Est-il sculpteur ou peintre ? Pour Coskun, l'un ne va pas sans l'autre.

Une Alchimie de la liberté

Originaire d'Anatolie, il fouille à Iznik (Nicée) les vestiges du passé. Autodidacte et précoce, il expose, à seize ans, ses premières peintures, tout en se formant au conservatoire d'art dramatique. En dix ans de scène, en compagnie de Shakespeare, de Brecht et de Beckett, sa comédie humaine prend forme, son dessin, aussi. Son habileté l'entraîne dans l'humilité minutieuse de graveur de médaille, à la Monnaie d'Istanbul. C'est par ce premier mariage du crayon et du métal qu'il amorce intuitivement la fusion de ses expressions. Quand, en 1980, survient le coup d'état militaire, il s'élançait alors dans l'odyssée violente et douloureuse de l'exil. Après un passage à la Monnaie de Paris, Coskun, en adoptant la France, poursuit dans la taille directe du bronze un combat d'homme libre. Bientôt, le bois lui fournit le lien à la nature qui sourd dans ses attentes. Il y taillera sa mythologie.

Tel un gladiateur dans l'arène

Repartir des origines, retrouver l'essentiel est un credo, une méthode et une fin.

« Je suis un homme des cavernes » se moque-t-il à demi mot. Dans une nature qui domine sans appel, il est un combattant, nu dans la poussière, qui fraye son chemin au son de son glaive. Le bruit de la bataille est un vrombissement de tronçonneuse couvrant un air de jazz, qui, lorsque s'arrête la lutte, apaise l'atelier d'une tranquille hospitalité. Dans cette harmonie contrastée, Coskun tourne autour de la figure comme un mystique dans la question de dieu.

En vingt ans, un millier de pièces voient le jour – disons plutôt, son mises au jour, par cet

archéologue de l'humain. Il explore, de Lascaux à Bacon, l'expression érigée en monument. Son langage ouvert libère une simplicité rugueuse et savante, suggérant une cosmogonie de la statuaire. Mais vingt ans passés à excaver le corps du bois, en oubliant le sien, compriment les muscles et brisent le dos. Il épouse alors le trait, avec la même fougue obsessive, marie le monument à l'encre à la toile et au papier, assemble les formes sans plus les tailler. Il prolonge son exploration du mythe, du temps et de l'homme dans un talmud infini.

Des figures en attente de mouvement, tracées à la cire, conduisent son dessin, souligné au brou de noix, cerné d'encre de Chine. Elles envahissent de gigantesques rouleaux, clin d'œil aux ancêtres de nos livres. La fusion de la sculpture et du dessin qui lui demande son corps, comme la dictature lui a imposé la liberté, n'est déjà plus une contrainte mais une évidence, pour aller plus loin.

Quarante portraits en ont été les témoins lors de sa dernière exposition. Unis dans un retable à la gloire de l'homme, ils se composent un subliminal point d'interrogation faisant face à un imposant Pape Innocent X, taillé à vif dans un bois rutilant, le visage dévasté par l'expression d'un cri. Outre un hommage sculptural à Vélasquez et à Bacon, la mise en scène semble dire « Homme, qui es-tu ? » « Où vas-tu ? ». Œuvres, mediums, supports et techniques se répondent et se conjuguent.

« Je ne suis ni seulement sculpteur, ni seulement peintre » lance-t-il. Tel est le privilège de l'artiste qui, rebondissant d'aléas en obstacles, poursuit, dans la forme et le fond, une quête essentielle.

Son monde, sa « grotte », est ouvert aux vents. Ses parois, tapissées d'une trace éternelle, racontent l'humain en creux, l'amour en modelé, l'histoire et l'art en allégorie, la civilisation en filigrane... Mais sculpture et dessin servent peut-être une dimension plus abstraite.

L'odyssée homérique de Coskun, à travers l'Europe, la matière, la figure et le temps aurait-elle pour clé de voûte une croyance universelle : la foi en la vie ?

Bir paylaşımın yolculuğu

“Trajediden benliğimde kalan, gizil ve yalnız bir enerjidir.”

Gülümser bir ciddiyetle her coşkuyu yakalamaya hazır, Fransızca konuşurken r harflerini yuvarlayan ve gözleri sürekli olarak hedef değiştiren Salih Coşkun, hikâye ve masalların dilini doğuştan benimsemiş gibi.

Bu eski Istanbulu tiyatro sanatçısı, artık kendi sahnesine uzun zamandır kavuşmuş durumda.

Etkili, radikal ve mutlak bir temsil elde edebilmek için sahneye koyuş tarzını titizlikle çalışmış. Tüm olası personajları da tek bir personaja indirgemenin yolunu bulmuş: Figür. Hem kutsal bir yönü olan, hem de Sheakespeare’in piyeslerindeki personajlar gibi ağırlığı olan bir figür. Antik çağlardaki kahramanların gösterişli gururuna, tarih öncesi çağlardaki tanrıların topraksal cömertliğine sahip bir figür.

Bu figürdeki jest, kıran kırana bir kavganın gücüne, kendi etrafında dönen bir dervişin inceliğine sahip. Bu figür, Mısırdan Yunanistan’a tüm tarihimizi kapsıyor. Bu figür, Afrika ile Şark arasında yarı yolda kalan bir Batı’da durup, insanların duygularının bitmez tükenmez ikilemine tanıklık ediyor.

Doğasında trajedyenlik yatan, ama trajik olanın ve abartının ağırlığından sıyrılmış olan Coşkun, insanı zamanın yankılanmasına, varlığının ışığına ve kendi derisinin ana maddesine oturtuyor: Cinsel ve arzu eden bir insan. Kendi kütlelerinde doğrudan yonttuğu bronzda veya ağaçta, arındırılmış bir yazının, çınlayan konturlu ve derin izli siyah çizgisini atıyor. Ressam mı, heykeltıraş mı? Coşkun için, birini diğerdenden ayırt etmek mümkün değil.

Özgürlüğün bir kimyası

Coşkun Anadolu kökenli. İznik’te geçmişin izlerini aramış. Kendi kendini erken şekilde yetiştirerek, henüz 16 yaşındayken ilk resimlerini sergiliyor. Aynı anda konservatuara da devam etmiş. On yıl süren sahne hayatında, Shakespeare, Brecht ve Beckett sayesinde kendi insanlık komedyası şekillenmiş. Deseni de aynı süreçten geçmiş. Ustalığı fark edilince, titizlik ve alçak gönüllülük gerektiren bir işe, İstanbul darphanesinde hakkaklığa soyunmuş. Kalem ve metal arasındaki bu ilk birliktelikle, gelecekte şekillenecek olan sanatsal ifadesini oluşturmaya başlamış. 1980 yılındaki askeri darbenin ardından, sürgünün acılı ve şiddetli yolunu tutmuş.

Paris Darphanesinde kısa bir süre çalışan ve Fransa’ya yerleşmeye karar veren Coşkun, doğrudan bronzu yontmaya başlayarak özgür insan olma mücadelesini verecekti. Ardından da ağacı yontmaya koyularak, beklentilerinde yatan doğa ile ilişkiye geçebilecekti. Coşkun böylece kendi mitolojisini yaratabilecekti.

Arenada bir gladyatör gibi

Kökenlerden yola çıkıp öze varabilmek için sabır, yöntem ve amaç gerekiyor.

Yarım ağızla kendiyi alay edermişçesine, “Ben bir mağara insanıyım” diyor Coşkun. Sadece doğanın katıksız ağır bastığı bir ortamda, kılıç sallayarak tozlar içerisinde yolunu açan çıplak bir savaşçı. Ama bu savaş sahnesinde duyulan sesler, bir jazz parçasını bastıran zincirli testereden kaynaklanıyor. Mücadele sona erince yeniden duyulan jazz müziği, atölyeye sakin bir misafirperverlik salveriyor birden. Coşkun, bu tezat dolu ahenk içerisinde, Tanrı arayışındaki bir mistik gibi figürün etrafında dönüp duruyor.

Yirmi yılda bin kadar parça gün ışığına çıkacak, daha doğrusu bu insan arkeologu tarafından gün ışığına kavuşturulacaktı. Lascaux mağaralarından Francis Bacon’a varana kadar, anıt haline

dönüştürülen ifadeyi araştırıyor Coşkun. Kullandığı açık ifade tarzı, heykel sanatının doğuşunu destanlaştırmak istermişçesine, pürüklü ve bilge bir basitliği özgür kılıyor. Ne var ki, kendi vücudunu hiç sayıp ağaçların gövdesini kazımakla geçirilen yirmi yıl sanatçının adalelerini sıkıştırıp kemiklerini kıracaktı. Çizgiyi ve deseni seçiyor o zaman. Aynı saplantı ve aynı şevkle, anıtsal olanı çini mürekkebiyle, tuvalle ve kâğıtla gerçekleştiriyor, artık yontamadığı şekilleri birbirine ekliyor. Mitos, zaman ve insan keşfini, sonu olmayan bir Talmud kitabındaki gibi sürdürmek için.

Bal mumuyla çizilen ve hareket etmeyi bekleyen figürler, ceviz özü boyasıyla altını çizdiği, çini mürekkebiyle de çevrelediği desenini yönlendiriyor. Gelip devasa kâğıt rulolarına yerleşen bu figürler, atalarımızın mağaralardaki “kitaplarına” göndermede bulunuyorlar. Dikta rejimi karşısında sanatçının vücudu nasıl özgürlük diye dayattıysa, vücudu bu kez de heykel ve desenin kaynaşmasını talep ediyor. Bu bir zorlama değil. Aşikâr. Daha ileriye gidebilmek için.

Son sergisindeki, 40 portreden oluşan eseri bunun tanığı. İnsanlığa adanmış dev bir ikona gibi, bilinçaltıyla algılanan bir sual işareti gibiler. Bu eserin karşısına yerleştirilen, parlak bir ağaçtan oyulan Papa Innocent X heykelinde, papanın çığığındaki ifade yüzünü darmadağın etmiş. Heykel aracılığıyla Velazquez ve Bacon’a yapılan göndermenin ötesinde, gerçekleştirilen enstalasyonda sanki “Ey İnsan, kimsin? Nereye gidiyorsun?” mesajı yankılanıyor. Eserler, yer aldıkları satırlar ve kullanılan teknikler birbirlerini tamamlayıp diyaloga giriyorlar.

“Ne salt bir heykeltraşım, ne de salt bir ressamım” diyor Coşkun. Sanatçının sahip olduğu imtiyaz da bu zaten. Rastlantı ve engelleri aşarak, şekil ve içerik itibarıyla öz olanı aramaya devam etmek.

Coşkun’un dünyası, “mağarası”, tüm rüzgârlara açık. Ebedi izler taşıyan bu mağaranın duvarları, insanı içinden, aşkı da şekillerinden anlatıyor. Mecazlarda tarih ve sanatı, belli belirsiz damgalarda uygarlığı görüyorsunuz. Ama kim bilir, heykel ve desen belki de daha soyut bir boyutun hizmetindeler.

Coşkun’un Avrupa, madde, figür ve zaman arasında dolaşan, ve Homeros’a yakışabilecek destanının temel taşı belki de evrensel bir inanca dayanmakta: Yaşama olan inanç...

Christophe Averty
Çeviri: Kerem TOPUZ
ARTENSION Dergisi
Kasım 2011 sayısı – N° 110
Sayfa 28/31